

16737

Αρ. εισ. _____

ΑΝΩΤΕΡΑ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΧΟΛΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Δ. Α. ΓΛΗΝΟΥ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ

ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ
1921

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΝΩΤΕΡΑ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΧΟΛΗ

Α. Α. ΓΛΗΝΟΥ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ

ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ
1921

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Σ. ΔΕΛΤΑ

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ*

(Ένας λόγος για την αρχή ενός έργου)

Κυρίες και Κύριοι

Αν ήθελα ν' ακολουθήσω τὴ μέθοδο τῶν σιγηλῶν ἐκείνων σοφῶν τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ μ' ἔνα νεῦμα τους ἢ μὲ μιὰ λέξη τους ἐκφράζουν κόσμους ὀλοκλήρους στοχασμῶν, θὰ μπορούσα ἴσως σήμερα νὰ σᾶς παραστήσω ἄρκετὰ ἐκφραστικὰ τὸ σκοπὸ τῆς «Ἀνωτέρας Γυναικείας Σχολῆς» χωρὶς νὰ πῶ οὔτε μιὰ λέξη.

Θὰ ἦταν ἴσως ἄρκετὸ νᾶνεβῶ στὸ βῆμα καὶ νὰ σᾶς δείξω μὲ φωτεινά, ἂν ἦταν δυνατό, γράμματα ὄχι τὸ πρόγραμμα καὶ τὰ μαθήματα, ποὺ θὰ διδαχθοῦν ἐκεῖ, ὄχι καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ποὺ θὰ διδάξουν, παρὰ μόνο τὶς καταλήξεις τῶν ὀνομάτων των.

Τότε θὰ βλέπατε, ὅτι μέσα στὰ δώδεκα πρόσωπα τὰ ἔντεκα εἶναι ἄνδρες. Καὶ ἡ ἀντινομία θὰ σᾶς ἦταν ὀλοφάνερη.

Νὰ λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῆς «Ἀνωτέρας Γυναικείας Σχολῆς» εἰκονικὰ ἐκφρασμένος. Νὰ λείψη καὶ αὐτὴ καὶ κάθε ἀνάλογη ἀντινομία. Νὰ πάρη ἡ γυναῖκα τὴ θέση της, τὴν ἀντίστοιχη μὲ τὴν ἀξία της θέση, στὶς ἀνώτερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Μὰ ἡ μέθοδος τῶν σιγηλῶν σοφῶν, ποὺ θὰ ἦταν τόσο εὐχάριστη καὶ σὲ μένα καὶ σὲ σᾶς, δὲν εἶναι στὴν προκειμένη περίσταση ἄρκετὰ πρακτικὴ.

Γιατὶ πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι ἀκόμη πολὺ σκοτεινὸ στὴν Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ὅτι τὸ ἀξίωμα αὐτὸ «νὰ πάρη ἡ γυναῖκα

* Εἰπώθηκε στὸν Παργασὸ στίς 11 Ὀκτωβρίου 1921.

τῆ θέσει, πού τῆς ἀξίζει, στίς ἀνώτερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς» ἀντί νά ἔχη τήν ἐπιβολή καί τὸ κῦρος μιᾶς ἀποδειγμένης ὀλοφάνερης ἀλήθειας, εἶναι μᾶλλον ἓνα αἶτημα ἐν μέρει ἀκατανόητο, ἐν μέρει ὑποπτο.

Γι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ τὸ ἐξετάσωμε ἢ μᾶλλον εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ ἐξετάσωμε τὸ αἶτημα αὐτό. Γιατὶ βέβαια τῆ στιγμῇ, πού προβάλλομε στὴν κοινωνία ἓνα νέο ἰδανικό, τῆ στιγμῇ πού ζητοῦμε τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τῆς γιὰ ἓνα νέο ἔργο, ἔχομε χρέος νὰ τῆς δείξωμε τὴν ἀξία του καὶ νὰ τὴν πείσωμε, πὼς ὅ,τι ζητοῦμε εἶναι μέσα στὴ γραμμὴ τοῦ συμφέροντός τῆς, πὼς προσπαθοῦμε νὰ τῆς πλουτίσωμε, καὶ νὰ τῆς τονώσωμε τίς ἱκανότητες γιὰ μιὰν ἀδιάκοπη ἀνύψωση τῆς ζωῆς, νὰ τῆς αὐξήσωμε τὴν ψυχικὴ τῆς δυναμικότητα, νὰ τῆς στερεώσωμε τοὺς συνεκτικοὺς ἄρμους, νὰ τὴν κάμωμε ὑγιέστερη, δημιουργικώτερη καὶ εὐτυχέστερη.

Καὶ ἀληθινὰ προβάλλομε ἓνα νέο ἰδανικὸ παιδείας γιὰ τὴ γυναῖκα, βγαλμένο ἀπὸ ἓνα νέο ἰδανικὸ ζωῆς.

Ποῦ ἔχει τὸ λόγο τῆς ὑπάρξεώς του, πού ἔχει τὴν πηγὴ του τὸ νέο ἰδανικό; Εἶναι νερὸ καθάριο βουνήσιας πηγῆς ἀνεβασμένο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς μητέρας γῆς ἢ εἶναι μεθυστικὸ ποτό, μάγισσας παρασκευάσμα, γιὰ νὰ μᾶς πλανέσῃ; Ποιὲς βαθύτερες ἀνάγκες τῆς ζωῆς μας τὸ γέννησαν, ποιά στέρηση πρόκειται νὰ πληρώσῃ, ποιὲς ὁρμὲς νὰ ἱκανοποιήσῃ, ποιά δίψα νὰ σβήσῃ, ποιὲς δυνάμεις νὰ ξυπνήσῃ;

Μήπως τὸ δημιούργησαν ἄρα γε περαστικοὶ πόθοι, νεωτεριστικὲς διαθέσεις χωρὶς βαθύτερη αἰτία; Καί, προκειμένου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, μήπως εἶναι ἓνας ἀπλὸς ἀνικατοπτρισμὸς ἀπὸ ξένες ἀντιλήψεις, κάτι ξενότροπο καὶ ἀστήριχτο, ἀσυμβίβαστο μὲ τὴ ζωὴ μας;

Νὰ τί πρέπει νὰ ξεδιαλυθῇ. Ἄς ἀντικρύσωμε λοιπὸν καθαρὰ τὸ ζήτημά μας.

Πρῶτο. Βγαίνει ἀληθινὰ ἀπὸ τὴ σημερινὴ κοινωνικὴ κατάσταση, σὰν ἀναπότρεπτη ἀναγκαιότητα τῆς ζωῆς, τὸ ἰδανικὸ μιᾶς ἀνώτερης παιδείας, πού πρέπει νὰ πάρῃ ἡ γυναῖκα γιὰ ὠφέλεια αὐτῆς τῆς κοινωνίας;

Δεύτερο. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ γιὰ τίς πολιτισμένες κοινωνίες τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου, ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα; Καὶ ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα ἢ εἶναι κάτι πρόωρο καὶ περιττὸ ἢ καὶ βλαβερό;

Τρίτο. Τὴ μορφή πρέπει νάχη ἢ παιδεία αὐτὴ στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ ἱκανοποιηθῆ τὴν ἀνάγκη, ποὺ τὴ δημιουργεῖ;

Ἀπαντώντας στὰ τρία αὐτὰ ἐρωτήματα, ἀντιμετωπίζουμε νομίζω τὸ ζήτημά μας σὺλο τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος του.

*
* *

Βέβαια δὲν εἶναι ἔργο δικό μου ἀπόψε οὔτε νὰ σᾶς ζωγραφίσω σὺλη τοῦ τὴν ἐκταση τὸ μεγάλο κοινωνικὸ κίνημα, ποὺ μὲ τὸνομα χειραφέτηση τῆς γυναίκα ἢ φεμινισμὸς ἀπλώνεται γοργὰ ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη χώρα ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου, οὔτε νὰναλύσω λεπτομερῶς τὰ γενεσιουργὰ του αἷτια.

Μὰ τὸ νέο ἰδανικὸ τῆς γυναικείας παιδείας, ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, βρῖσκεται σὲ τόσο στενὴ σχέση μὲ τὴν κίνηση, ποὺ ἔχει σκοπὸ τὴν ἀνύψωση τῆς γυναίκα, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐρευνήσωμε τίς ὀρίξες του χωρὶς νὰ κοιτάξωμε τὸ μεγάλο ἀγῶνα, ποὺ τείνει νὰλλάξη τὴ μορφή τῆς κοινωνίας.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι στὸν τόπο μας ὑπάρχει ἀκόμα ἓνα πολὺ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ ἀνάμεσα σ'ἐκείνους, ποὺ ἔχουν τὴν ἀξίωση νὰ ὀδηγοῦν τὴν κοινωνία, ποὺ ἢ βυθισμένοι σὲ μιὰ νιοβάνη αὐταρέσκιας μισοανοίγουν τὰ χεῖλη σ'ένα εἰρωνικὸ μειδίαμα, ὅταν ἀκοῦν νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὰ μεγάλα σύγχρονα κοινωνικὰ ζητήματα ἢ κλεισμένοι μέσα στὰ ὄστρακα τῶν ἰδεῶν, μὲ τίς ὁποῖες εἶδαν μιὰ φορὰ τὸν κόσμο αὐτοῖ, ἢ δὲ θέλουν πιά νὰ ἰδοῦν τίποτε ἄλλο ἢ θυμώνουν ἅμα ἰδοῦν ἢ καὶ ἀγωνίζονται νὰ κλείσουν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους μέσα σὲ ὄστρακα ἰδεῶν ἀνάλογα μὲ τὰ δικά τους.

Μὰ ὁ αἵματηρὸς σεισμὸς τῆς παγκόσμιας πάλης εἶμαι βέβαιος, πὼς ὀράγισε τὰ ὀπουδήποτε σινικὰ τείχη.

Καὶ ἀκοῦμε πιά μέσα ἀπὸ τίς ὀργισματιῆς τὸν κολοσσιαῖο ἀναβρασμὸ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ποὺ παλαίει τὴν ἀγωνία τοῦ θανάτου, τὴν ἀγωνία τῆς ζωῆς. Καὶ οἱ κοινωνίες καὶ τὰ ἔθνη, ποὺ δὲ θέλουν νὰ χῶσουν τὸ κεφάλι μέσα στὴν ἄμμο γιὰ νὰ μὴν ἰδοῦν τὸν κίνδυνο τοῦ θανάτου, ἔχουν χρέος νὰ ἰδοῦν, νὰντικρύσουν μὲ ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια, νὰ κερδίσουν τὴ ζωή.

Τὴν πάλη τῶν ἔθνῶν καὶ τὴν εἶδαμε καὶ τὴ ζήσαμε καὶ τὴ ζοῦμε, γιὰτί μᾶς ἦταν ἀδύνατο νὰ κάμωμε ἄλλοιῶς. Μὰ πόσοι ἄλλοι ἀγῶνες μέσα στὶς κοινωνίες ἂν ὄχι τόσος αἵματηροὶ τὸ ἴδιο σκληροὶ! Πάλη τῶν τά-

ξεων, πάλη τῶν ἀδικημένων, πάλη τῆς γυναίκας γι' ἀπολύτρωση, πάλη τοῦ παιδιοῦ γιὰ ὑγεία καὶ χαρὰ καὶ αὐτενέργεια!

Ὅλες οἱ σκληριές αἰσθητές, ὅλα τὰ ὄνειρα τῆς λευτεριάς ζωντανεμένα, ὅλες οἱ πίκρες στὰ χεῖλη, ὅλ' οἱ καῖμοι καυτεροί, ὅλες οἱ καρδιές σὲ ἀγωνία. Βαριά τὰ δεσμά τῆς ζωῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπο, μικρὴ καὶ στενόχωρη τοῦ ἔγινε ἡ γῆ.

Κι' ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς λίγους, ποὺ ὁ κόρος ὁ ὑλικὸς τοὺς κάνει ἄτονη, ἄβαθη καὶ στεγνὴ τὴν ψυχὴ, ὅλ' οἱ ἄλλοι ἀγωνιστές, εἴτε ἀμύνονται στὰ κάστρα τῶν καθιερωμένων, εἴτε ὁρμοῦν νὰ γκρεμίσουν τοὺς παλιούς καὶ νὰ χτίσουν τοὺς δικούς των νέους πύργους, πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ψυχικότητα στρέφονται, ἐκεῖ ζητοῦν τὴν πηγὴ τῆς δυνάμεως, τὴν κιβωτὸ τῆς σωτηρίας, ἐν' ἀκλόνητο στήριγμα μέσα στὸ συγκλονιστικὸ σεισμό.

Ἄλλοι γυρίζουν στὶς σκοτεινὲς πηγές τοῦ συναισθήματος, στὴν ἀκαθόριστη πίστη καὶ τὸ μυστικισμό, ἄλλοι νοιώθουν μέσα τους θερμὴ καὶ ζωντανὴ τὴ θρησκευτικὴ συγκίνηση καὶ ἄλλοι ἀτενίζουν στὸ ψυχρὸ, μ' ἀκοίμητο καὶ ἀτάραχο καὶ ἀμείλικτο τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ λόγου φῶς. Ὅλοένα φῶς καὶ περισσότερο φῶς! Ποτὲ δὲν ἦταν πιὸ σταθερὴ, καὶ πιὸ μεγαλόστομη ἢ ἐπὶ κλήση, ποτὲ δὲν ἦταν πιὸ ἀκόρεστη ἢ δίψα τοῦ φωτός.

Νὰ ὀπλισθῆ ὁ νοῦς μὲ τὴ γνώση τῶν νόμων τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου γιὰ νὰ κυριαρχῆ σκοπιμώτερα ἀπάνω στὶς πολυποίκιλες δυνάμεις, ποῦ διέπονται ἀπὸ τοὺς νόμους αὐτούς· νὰ διερευνηθοῦν οἱ νόμοι τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνιῶν γιὰ νὰ ὁυθμίζεται ἢ ἐνέργεια τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων ἀσφαλέστερα, γιὰ νὰ πετυχαίνη ὠρισμένους σκοπούς· νὰ γίνη βαθύτερο, ἐντονώτερο, λεπτότερο καὶ πολυμερέστερο τὸ συναισθημα, τὸ μαγικὸ ἐλατήριο τῶν πόθων καὶ τῶν ὁρμῶν· νὰ χαλυβδωθοῦν οἱ βουλήσεις μὲ τὴν ἀσκήση, μὲ τὴν αὐτενέργεια, μὲ τὴν ὑπεύθυνη δράση· νὰ δυναμώσουν, νὰ σφυρηλατηθοῦν, νὰ ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ ψυχικὲς ἱκανότητες· νὰ κινηθοῦν οἱ ψυχὲς πρὸς νέα ἰδανικὰ ἢ νὰ στραφοῦν νοσταλγικὲς πρὸς τὰ παλιά· καὶ πίσω ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς τάσεις οἱ κοινωνικὲς ομάδες, ποὺ παλαίουν, οἱ ἐνθουσιασμοὶ καὶ οἱ παρορμήσεις, οἱ ἀπογοητεύσεις καὶ οἱ θρήνοι, οἱ ἐξορκισμοὶ τῶν κακῶν πνευμάτων καὶ οἱ λατρεῖες τῶν νέων θεῶν. Νὰ ποιά εἶναι ἡ πολύτροπη παιδαγωγικὴ, στὴν πλατύτερη σημασία τῆς λέξεως καὶ ψυχολοπλαστικὴ ἐργασία, ποὺ γίνεται σήμερα σὺλους τοὺς ζωντανούς λαούς.

Περισσότερη ψυχικότητα! τὸ σύνθημα ἀπὸ παντοῦ. Ὁ θεῖος σπινθη-
ρας νὰ γίνη φλόγα καὶ φῶς σταθερό.

*
* *

Προσπάθησα, κυρίες καὶ κύριοι, νὰ δώσω σὲ πολὺ γενικὲς γραμμὲς
τὴν εἰκόνα τὴν ψυχικὴ τοῦ σύγχρονου κόσμου. Μὰ πρέπει τώρα νὰ ξε-
χωρίσω μέσα σαφῶς τὸν κόσμο τὸν ἀγῶνα τῆς γυναίκας καὶ νὰ ἀναζη-
τήσω πρὸ πάντων τὴ μορφή, ποὺ παίρνουν οἱ πόθοι της γιὰ μιὰν ἀνώ-
τερη ψυχικότητα δική της, γιὰ μιὰν ὁλοκλήρωση τῆς ἀτομικότητάς της,
γιὰ μιὰ πληθεσιερη, οὐσιαστικώτερη, πλουσιώτερη καὶ ἱκανοποιητικώ-
τερη πραγμάτωση τοῦ εἶναι της. Ὁ πόθος τῆς γυναίκας γιὰ πολύτρωση
ἢ χειραφέτηση καὶ ἀνύψωση δὲ γεννήθηκε σήμερα. Ἔχει τὶς ῥίζες του
πολὺ βαθιά. Πιὲ δὲν ἔλειψε τὸ ἀόριστο συναίσθημα γιὰ τὴ μειονε-
κεῖα της θέση. Στὸν Εὐριπίδη κα' ὄλας ἡ Μήδεια μᾶς ζωγραφίζει χτυ-
πητὰ τὴν ἀθλια ζωὴ της καὶ τὸν ἐλαττωματικὸ χαρακτήρα, ποὺ τῆς δη-
μιουργεῖ αὐτὴ ἡ ζωὴ. Καὶ ὁ οὐτοπικὸς σοσιαλισμὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ
Πλάτωνος τὴν τοποθετεῖ σὲ μιὰ θέση ἰσοτιμίας μὲ τὸν ἄνδρα.

Μὰ οἱ κοινωνικοὶ ὅροι γιὰ μιὰν ἀλλαγὴ ζωῆς μόνο στοὺς νεωτέρους
χρόνους δημιουργήθηκαν.

Ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία καὶ ἡ μητρότητα ἔταξαν τὴ γυναῖκα βα-
σίλισσα τοῦ πατριαρχικοῦ σπιτιοῦ. Οἰκοδέσποινα, μητέρα,
κόρη, θεράπεινα ἢ δούλη, ὁ ὀρίζοντας γιὰ τὴ δράση της καὶ ὁ ὀρίζον-
τας γιὰ τὴ ψυχὴ της κλείνεται μέσα στοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ.
Ὅλες εἰ ἀνώτερες κοινωνικὲς λειτουργίαι δὲν εἶναι γι' αὐτὴ. Τῆς εἶναι
κλειστὴ ἢ δημιουργικὴ διάνοηση καὶ ἡ ἐλεύθερη καὶ ὑπεύθυνη πάλη, ποὺ
δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπο. Οἰκονομικὰ ἐξαρτημένη ἀπὸ τὸν ἄνδρα, τὸν
πατέρα ἢ τὸν ἀδελφὸ δὲν ἔχει ἀτομικότητα. Οἱ συναισθηματικοὶ μόνο
κόσμοι εἶναι δικοί της. Ἀνεξάντλητη, πλούσια, ὀρηκτικὴ πηγὴ συναι-
σθημάτων ἢ μητρότητα, ἢ ἀδελφικὴ στοργή, ἢ συζυγικὴ ἀγάπη καὶ
πίστις. Τὸ στένεμα τῆς ζωῆς τῆς ἀνοίγει τὸ βάθος. Ἡ σκλαβιά της γί-
γεται ἡ ἀρετὴ της. Καὶ ἡ ἀρετὴ της ἔχει τὸ θέλητρο τῆς ἀδιάκοπης
θυσίας. Ἡ Πηνελόπη καὶ ἡ Ναυσικᾶ! Νὰ οἱ ἰδανικὲς γυναῖκες τοῦ πα-
τριαρχικοῦ σπιτιοῦ.

Τὸ ἰδανικὸ τῆς Πηνελόπης καὶ τῆς Ναυσικᾶς εἶναι γιὰ αἰῶνες πολ-
λοὺς τὸ μόνο ἰδανικὸ τῆς γυναικείας ζωῆς. Ἡ κοινωνία στηρίζεται
ἀπάνω στὸ σπῖτι τὸ πατριαρχικό. Καὶ ἡ γυναῖκα μεγαλώνει καὶ ἀνα-

τρέφεται γὰρ νὰ εἶναι ἡ Ἑστιάδα τοῦ σπιτιοῦ. Ἀνατρέφεται καὶ μορφώνεται μέσα στὸ σπίτι. Οἱ τέχες οἱ οἰκιακὲς καὶ ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία εἶναι κεῖνο, πὺν πρὸ πάντων καὶ μόνο τῆς χρειάζεται. Τὸ χέρι τῆς εἶναι ἡ εὐλογία τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ χέρι, πὺν ντύνει, πὺν τρέφει, πὺν λούει, πὺν χαϊδεύει. Ἡ διάνοιά τῆς, τὸ συναίσθημά τῆς ὑπάρχουν κυρίως γὰρ νὰ ζωντανεύουν καὶ νὰ ὀδηγοῦν αὐτὸ τὸ χέρι τὸ εὐεργετικό. Καὶ γὰρ νὰ μορφωθῇ τὸ χέρι καὶ ὅλες οἱ παθητικὲς ἀρετὲς τῆς γυναίκας τὸ καλύτερο σχολεῖο εἶναι τὸ σπίτι. Δὲν ὑπάρχει ζήτημα γυναικείας μορφώσεως καὶ γυναικείας παιδείας. Ἡ Πηνελόπη εἶναι ἡ παιδαγωγὸς τῆς Ναυσικᾶς, ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ τῆς μητέρα. Καὶ γὰρ αἰῶνες εἶναι ὑπεραρκετὴ.

Μὰ οὔτε ὁ ἄνδρας καὶ μὲ τις πατριαρχικὲς ἀκόμη ἰδέες ἱκανοποιεῖται ἀπόλυτα μὲ τὴν γυναῖκα Πηνελόπη, οὔτε ἡ ἴδια ἡ γυναῖκα δέχεται πάντα μ' ἐγκαριέρηση τὴ μοῖρα τῆς Ἑστιάδας τοῦ σπιτιοῦ. Ὑπάρχει μέσα τῆς ἓνα στοιχεῖο ἐξ ἴσου γυναικεῖο, ἓνα στοιχεῖο ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὸ φυσικὸ προορισμὸ τῆς. Ἡ ἀνάγκη νᾶρέση. Νᾶρέση στὸν ἄνδρα. Δὲν εἶνε ἡ Ἥρα ἡ μόνη ἐφέστια θεὰ τῆς, τὴν παραστέκει αἰῶνια καὶ ἡ Ἀφροδίτη καὶ τῆς ζητεῖ τὴ λατρεία τῆς. Κι' ἔτσι ὅπου ἡ βιωτικὴ εὐμάρεια ἢ ἡ κοινωνικὴ ἀνταρσία ἀπολυτρώση τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴ χειρωναξία, ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικὴ ἀφοσίωση στὴ μητρότητα, ἀπὸ τὴν ἔγνοια τοῦ σπιτιοῦ, ἔχουμε ἓναν τύπο γυναικείας ζωῆς πὺν δὲν εἶναι πιά ἡ ζωὴ τῆς Πηνελόπης. Καὶ ὁ τύπος αὐτὸς βρῖσκεται παντοῦ καὶ πάντα, μὰ σὲ ὀρισμένους κοινωνικὲς καταστάσεις σὲ ὀρισμένους στιγμὲς κορροισμοῦ πολιτισμῶν γίνεται κυριαρχικὸς καὶ φανερόνεται μὲ τὴν ἀχτινοβολία καὶ τὴν ἔλξη ἐνὸς γοητευτικοῦ ἰδανικοῦ. Νὰ ἡ Ἀσπασία καὶ νὰ ἡ Φρύνη! Νὰ ἡ *dame elegante* καὶ ἡ *courtisane* τῶν χρόνων τῆς βασιλικῆς ἀκμῆς στὴ Γαλλία καὶ νὰ ἡ γυναῖκα κούκλα τοῦ σημερινοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ *femme chic*, ἡ παρισινὴ *Femina*. Ασπιόμισχο, μυροβόλο λουλοῦδι, ἀνάλαφρη πετιλούδι λιμπερόχρωμη, ψυχὴ χαριτωμένη καὶ ἀνάβαθη. Καὶ τότε ἔρχεται ἓνας Rousseau καὶ βάζει τὴ σφραγίδα τῆς αἰωνιότητος σαὐτὸ τὸν τύπο.

«*La femme est faite specialement pour plaire à l'homme*».

Ἰδοὺ ὁ προορισμὸς τῆς γυναίκας. Διακοσμητικὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς μὲ δευτερεύοντα ρόλο τὴν μητρότητα. Ὅπως ἓνας ἄλλος φιλόσοφος ἔβαλε μὲ κάποια περιφρόνηση τὴν σφραγίδα τῆς αἰωνιότητος στὸν ἄλλο τύπο τῆς γυναίκας μητέρας. «Ἡ γυναῖκα εἶναι αἰνιγμα, πὺν ἡ

λύση του λέγεται μητρότητα» εἶπεν ὁ Νίτσε καὶ ὁ ἴδιος ἄλλοῦ ἐρωτᾷ· «Ἡ γυναῖκα; Μιὰ γάτα, ἓνα πουλί, στὴν καλύτερη περίπτωση, μιὰ παραμάνα».

Καὶ εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι μόνο μὲ τὸ ἰδανικὸ τῆς *dame elegante* γεννιέται ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ μόρφωση γυναικεία μὲ κάποια ἔκταση, μὲ κάποιον πρόγραμμα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Τέτοια μόρφωση βλέπομε νὰ δίνουν στὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνα στὰ κορίτσια τῆς ἀριστοκρατίας τὰ μοναστήρια τῶν Βενεδικτίνων, συνδυασμένη πάντα μὲ τὴ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευση.

Ἡ μητέρα δίδασκε στὴν κόρη τὶς τέχνες τοῦ σπιτιοῦ, ὅσο χρειάζεται φυσικὰ νὰ τὶς ξέρη μιὰν ἀρχόνισσα. Τὸ μοναστήρι καλλιεργοῦσε τὴ θρησκευτικὴ συνείδηση καὶ τὶς ἄλλες γυναικεῖες ἀρετὲς τοῦ συναίσθηματος, μὰ καὶ συνάμα προσπαθοῦσε νὰ τοῦς δώρη ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ παρουσιαστῇ μιὰ γυναῖκα στὸν ἀνώτερο κόσμον, τὴν ἀγάπη τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἰδιαίτερα τῆς μουσικῆς. Ἀργότερα στὴν ἐποχὴ τῶν Λουδοβίκων ἡ μόρφωση αὐτὴ παίρνει ἀκόμη κοσμικώτερο χαραχτῆρα. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔχει τὴν ἀρχὴν τοῦ ἰδανικοῦ τῆς διακοσμητικῆς γυναικείας ἀγωγῆς, μὲ τὴν ἐκμάθηση τῶν καλῶν ἐξωτερικῶν τρόπων, μὲ λίγη ποίηση, λίγη μουσικὴ, λίγη καλλιτεχνικὴ χειροτεχνία (κέντημα, πυρογραφία, κ.τ.λ.) Αὐτὸ τὸ ἴδιο, ποὺ εἰσχιμένο ἀργότερα καὶ μὲ τὴν σπουδὴ ξένων γλωσσῶν καὶ πρὸ πάντων τῆς ἀριστοκρατικῆς γαλλικῆς καὶ μὲ τὴν ἐκμάθηση τοῦ χοροῦ, τὸ βλέπομε νὰ φτάνη ὡς τὶς μέρες μας καὶ νὰ κυριαρχῇ σὲνα ὠρισμένο μέρος τῆς κοινωνίας.

Ὡστε μέσα στὴν πατριαρχικὴ, τὴν ἀριστοκρατικὴ, ἢ φεουδαρχικὴ κοινωνία μᾶς παρουσιάζεται κυριώτατος ἰδανικὸς τύπος ἡ γυναῖκα *Ναυσικᾶ*—Πηνελόπη μὲ παραλλαγή πρὸς τὰ κάτω τὴ γυναῖκα σκλάβα καὶ πρὸς τὰ πάνω τὴν *dame elegante* ἢ τὴ Φρύνη, ποὺ στὴν καλύτερη ἐμφάνισή της λέγεται Ἀσπασία. Ἡ οἰκιακὴ χειροτεχνία καὶ οἰκονομία καὶ τὰ καθήκοντα τῆς οἰκοδέσποινας μαθαίνονται στὸ σπίτι, τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνατροφῆς τὰ παίρνουν οἱ γυναῖκες τοῦ καλοῦ κόσμου ἢ στὸ σπίτι μὲ οἰκοδιδασκάλους ἢ σὲ σχολεῖα, ποὺ ἄλλοῦ μὲν εἶναι μοναστηριακὰ ἰδρύματα, ἄλλοῦ δὲ εἶναι ἀνώτερα ἀριστοκρατικὰ Παρθεναγωγεῖα καὶ οἰκοτροφεῖα. Αὐτὰ κληροδοτημένα στὴν ἀνώτερη ἀστικὴ τάξιν ἀκμάζουν ὡς σήμερα.

Ὁ ἀγώνας καὶ τὸ ἀνέβασμα τῆς ἀστικῆς τάξεως, τῆς bourgeoisie, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δέκατο πέμπτο αἰῶνα καὶ ἔχει τελειωτικὸ σκληρὸν ἐπίλογο τῆ γαλλικῆ Ἐπανάσταση καὶ ἡ κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξεως πού ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε ὡς σήμερα, φέρνει βαθύτατες ἀλλαγές: στὴν οἰκονομικὴ βάση, στὴ σύσταση καὶ ὀργάνωση, στὴ διανοητικὴ ἐπίδοση καὶ τὴν ἠθικὴ διαμόρφωση τῆς κοινωνίας. Τὸν ἀγῶνα βέβαια τὸν ἔκαναν οἱ ἄνδρες, τὴν ἀλλαγὴ τὴν πέτυχαν οἱ ἄνδρες, φορεῖς λοιπὸν καὶ τοῦ νέου ἀστικοῦ πολιτισμοῦ ἔγιναν οἱ ἄνδρες. Αὐτοὶ πῆραν πρῶτοι καὶ τὰ νέα δικαιώματα. Ὅλα τὰ βάρη καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Στὴ γυναῖκα ἔμειναν τὰ πατροπαράδοτα βάρη, ἡ ἔγνοια τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἡ μητρότητα καὶ τὰ πατροπαράδοτα ἀγαθὰ, ἡ ζωικὴ καὶ ψυχικὴ ὀκτώνη, ἡ περιορισμένη ἀτομικότητα καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τοῦ παρασιτισμοῦ. Αὐτὴ τὴ γυναῖκα ἀτενίζοντας ὁ Νίτσε ἔειπε: «Ἡ γυναῖκα κατεβάζει στὴ μικρότητά της, ὅ,τι ἐγγίζει».

Τὸ ἀστικὸ σπῆτι μένει οὐσιαστικὰ τὸ ἴδιον μὲ τὸ πατριαρχικόν, ὁ ρόλος τῆς γυναῖκας δὲν ἀλλάζει, ὁ τύπος τῆς γυναῖκας Νηυσικᾶς—Πηνελόπης παραμένει ἰδανικός. Στὰ κατώτερα στρώματα πλησιάζει περισσότερο στὴ σκλάβη, στὰ ἄνωτερα στρώματα ἀνθεῖ τὸ μαγικὸ καὶ μυρωμένο λουλούδι, ἡ λαμπερόχρωμη πεταλούδα, ἡ γυναῖκα τοῦ καλοῦ κόσμου.

Στὴν πρώτη της τὴν ἀνατρεπτικὴ ἀκόμη ὁρμὴ ἡ ἀστικὴ τάξι θεωρῶντας τὴν παιδεία καὶ τὴ μόρφωση γενικὰ σὰν ἓνα μέσο κυριαρχίας (ein Machtmittel ὅπως λέει οἱ Γερμανοὶ) παρεμβλεῖ ὁλότελα τὴ μόρφωση τῆς γυναῖκας καὶ χτυπάει μάλιστα τ' ἀριστοκρατικὰ οἰκοτροφεία τῶν κοριτσιῶν εἴτε κληρικὰ εἴτε κοσμικά. Ἀργότερα τὸ ἀστικὸ κράτος φροντίζει μόνον γιὰ τὴν ἀπαραίτητη στοιχειώδη μόρφωση τῆς γυναῖκας καὶ ἔτσι ἔχομε σ' ὅλο σχεδὸν τὸ δέκατο ἕνατο αἰῶνα καὶ σὺν τὴν Εὐρώπῃ μόνον δημοτικὰ σχολεῖα κοριτσιῶν δημόσια καὶ τίποτε ἄλλο. Κάθε ἀνώτερη μόρφωση τῆς γυναῖκας πέρα ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον θεωρεῖται ἰδιωτικὴ ὑπόθεση.

Μὰ στὸ μεταξὺ μέσα στὴν ἴδια τὴν ἀστικὴν κοινωνία συντελεῖται μιὰ μεγάλη μεταβολή.

* * *

Πρῶτα πρῶτα ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ μόρφωση, πού ἀπλώθηκε στὸν ἀνδρικό κόσμον σὲ βαθμὸν, πού ποτὲ πρὶν δὲν ὑπῆρξε στὴ γῆ, δὲν

ἄφησεν ἀνεπηρέαστη τῇ γυναῖκα. Ἄρχισε καὶ αὐτὴ ὀλοένα περισσότερο νὰ ζῆ καὶ νὰναπνέη μέσα στὸν ἥλιο τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ποῦ ζοῦσαν καὶ τὰδέλφια της, οἱ συγγενεῖς της καὶ ὁ ἄνδρας της. Ὀλοένα γινόταν δυσκαλότερο καὶ στοὺς πιὸ συντηρητικούς καὶ αὐταρχικούς ἄνδρες νὰ κρατοῦν τῇ γυναῖκα κλειστὴ σὰν τῇ βασιλοπούλα τοῦ παραμυθιοῦ μέσα στὸν ὠραῖο πύργο, ποῦ ἔχει ὅλα τὰ καλά, μὰ μαραίνεται ἀπὸ ψυχικὴ ἐρημιά. Ἡ ψυχικὴ μόνωση τῆς γυναίκας ἄρχισε νὰ χαλαρώνεται. Τὸ βιβλίον μπῆκε στὸ σπίτι, ἡ διακοσμητικὴ μόρφωση ποῦ καὶ ποῦ πλουτίζεται μὲ κάποια στοιχεῖα οὐσιαστικώτερα, τὰ δυνατώτερα γυναικεῖα ἄτομα ἀρχίζουν νὰ ζητᾶν ζωηρὰ τὰ δικαιώματά τους.

Μὰ ὅλ' αὐτὰ θὰ μένανε στὴ χώρα τῶν οὐτοπικῶν προσπαθειῶν, ἂν ἡ γυναῖκα δὲν κατακτοῦσε τὸν ἀληθινὸ στυλοβάτη τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας, ἂν δὲ γινόταν ἀνεξάρτητος παράγοντας δημιουργικῆς ἐργασίας. Καὶ ἐδῶ ἔγινε ἡ σημαντικώτατη ἀλλαγὴ.

Πολλὰ περιστατικά, μεγάλοι πόλεμοι, ποῦ τραβοῦσαν τοὺς ἄνδρες σὲ μεγάλες μάζες ἔξω ἀπὸ τὶς δουλιές των καὶ δημιουργοῦσαν κενὰ στὴν κοινωνικὴ οἰκονομία ὁ βιομηχανισμὸς, ποῦ ἤθελε πολλὰ καὶ φτηνὰ χέρια· τὸ κεφαλαιοκρατικὸ γενικὰ σύστημα, ποῦ ἔσπασε τὴν οἰκοτεχνία καὶ τὴ μικρὴ κλειστὴ βιοτεχνία καὶ ἀνάγκασε καὶ τὶς γυναῖκες ποῦ κέρδιζαν πρὶν κάτι στὸ σπίτι, νὰ τὸ κερδίζουν τώρα ἔξω καὶ προσφέροντας ἔτοιμα τὰ περισσότερα οἰκιακὰ προϊόντα ἄφησεν ἐλεύθερο πολὺν καιρὸ στὴ γυναῖκα καὶ συνάμα ἔκαμε πολὺ εὐκολώτερο τὸ κέρδος μὲ τὴν ἀνάληψη μισθωτῆς ἐργασίας· ἡ οἰκονομικὴ ἀδυναμία τοῦ μικροαστικοῦ σπιτιοῦ, ποῦ δὲ μποροῦσε πιά νὰ διατρέφῃ μὲξοδα τοῦ πατέρα ἢ τοῦ ἀδελφοῦ ἐνήλικα γερὰ κορίτσια, ποῦ μαραίνονταν διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ περιμένοντας τὸν οὐρανόσταλτο λυτρωτὴ· ὅλοι αὐτοὶ καὶ ἄλλοι συντελεστές, ποῦ δὲν εἶναι ἔργο μου νὰ τοὺς ἀναπτύξω ἀπόψε, ἔφεραν μεγάλο ἀριθμὸ γυναικῶν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τὶς ἔκαμαν αὐτοτελεῖς οἰκονομικούς παράγοντες σχετικὰ μὲ τὸ σπίτι των καὶ δημιούργησαν τὴ βάση γιὰ τὴν ἠθικὴ αὐτοτέλεια καὶ τὴν κατάκτηση ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Τὸ φαινόμενο εἶναι γενικὸ σὲ ὅλες τὶς χώρες, ποῦ ζοῦν λίγο ἢ πολὺ μέσα στὸ ἀστικὸ καθεστῶς.

Καὶ τότε ξέσπασε σὲ ὅλες τὶς χώρες αὐτὲς ὁ ἀγῶνας τῆς γυναίκας γιὰ τὸν ἐξανθρωπισμὸ της. Ἀπὸ σκοτεινὲς διαισθήσεις καὶ ἀπλοῦς πόθους προβαίνοντας ὀλοένα σὲ πιὸ φωτεινὴ καὶ καθαρὴ καὶ πραγματικώτερη

ἀντίληψη τῶν σκοπῶν του, ὁ ἀγώνας αὐτὸς ἔκαμε μεγάλες προόδους σὺν τῷ δέκατο ἕνατο καὶ εἰκοστὸν αἰῶνα.

Δὲν πρόκειται γιὰ ἑξανδρισμὸ τῆς γυναίκα, ὅπως τόσο συχνὰ παρεξηγήθη καὶ παραστάθη τὸ κίνημα. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ ποιοὶ ἀφύσικη παραπλάνηση. Δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὴν ἀπόκτηση μερικῶν δικαιωμάτων, γιὰ τὰ ὅποια γίνεται μέγας θόρυβος, ἔτσι ποὺ πολλοὶ νὰ νομίζουν, ὅτι αὐτὸ εἶναι ὅλο τὸ ζήτημα, ἐν ᾧ μόνον τοὺς αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν ἔχουν τὴ σημασία, ποὺ ταῦς ἀποδίδεται. Δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὸ περίφημο ζήτημα τῆς ψήφου, ποὺ ἔφτασε σχεδὸν μόνο αὐτὸ καὶ στὸν τόπο μας. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἑξωτερικά. Μόνον τοὺς δὲν ἔχουν παρὰ λίγη σημασία. Οὔτε ἡ Ἑλληνίδα οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία θὰ κέρδιζε τίποτε, ἂν δινόταν ψήφος σὲς γυναῖκες καὶ οἱ γυναῖκες ἔμεναν στὴ διανοητικὴ καὶ ψυχικὴ κατάσταση, ποὺ βρίσκονται σήμερα.

Ὁ Γυναικεῖος Ἀνθρωπισμὸς εἶναι ἓνα ἰδανικὸ ζῶης πολὺ βαθύτερο καὶ περιεκτικώτερο ἀπ' ὅλ' αὐτά. Δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξη τὴ φύση τῆς ἡ γυναῖκα ἢ νὰ καταργήσῃ τὸν προορισμὸ τῆς, δὲν πρόκειται νὰ αντικαταστήσῃ τὴν ψυχὴ τῆς μὲ τὴν ἀνδρική ψυχὴ οὔτε νὰ ἀσχοληθῇ σὲ ὅ,τι ἀκριβῶς ἀσχολεῖται ὁ ἄνδρας στὴν ἴδια ἔκταση καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, πολὺ δὲ λιγώτερο νὰ μιμηθῇ καὶ τὴν ἑξωτερικὴν τοῦ ἐμφάνιση, τὰ φερσίματά του, τοὺς τρόπους του καὶ τὶς καλὰς ἢ κακὰς του συνήθειες. Πρόκειται νὰ μείνη γυναῖκα, ἰδιότυπο πλάσμα, διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ ἑξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ, μὰ συνάμα νὰ γίνῃ ἄνθρωπος τέλειος. Ὁχι ἑξανδρισμὸς μὰ ἑξανθρωπισμὸς τῆς γυναίκα εἶνε τὸ ἰδανικὸ τέρμα τοῦ ἀγώνα τῆς, ὅπως παραμένει καὶ τὸ ἰδανικὸ τέρμα γιὰ τὸν ἄνδρα.

Τὸ ἀνθρώπινο εἶναι τῆς, τὴ θεία μοῖρά τῆς τὴν ἔχει μέσα τῆς, εἶναι δικαίωμά τῆς. «Οὐκ ἔνι ἄρρεν, οὐκ ἔνι θῆλυ».

Μὲ βάση τὴν παραγωγικὴν ἐργασία, ποὺ τῆς ἐξασφαλίζει τὴν οἰκονομικὴ αὐτοτέλεια καὶ τὴν τοποθετεῖ στὸ ἴδιο ἐπίπεδο δυνατότητας γιὰ τὴ ζωὴ μὲ τὸν ἄνδρα, τῆς ἀνοίγεται ὁ δρόμος γιὰ κάθε τελειοποίηση. Ἡ ἀνεξάρτητη καὶ υπεύθυνη δράση στὴν κοινωνία τῆς δίνει τὸ σπουδαιότερο στοιχεῖο γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ σὲ ἠθικὴ προσωπικότητα. Ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος καὶ ὅλων τῶν ἱκανοτήτων τῆς τὴν προετοιμάζει γιὰ τὴ δημιουργικὴ ἐργασία—ἀνάλογη πάντα μὲ τὴν ψυχικὴν ἰδιοσυστασία τῆς—σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν κατώτατο ὡς τὸν ἀνώτατο. Χειροτεχνία κάθε μορφῆς, βιομηχανία, ἐμπόριο, ὑπαλ-

ἀληθία, καλές τέχνες, ἐπιστήμιες, κοινωνική πρόνοια, κοινοτικές καὶ δημόσιες λειτουργίαι καὶ ἡ ρύθμιση τῆς πολιτειακῆς λειτουργίας, ὅλοι οἱ κύκλοι, ἀρκεῖ νᾶχη τῇ θέληση, τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἰδιοφυΐα, τῆς ἀνοίγονται μπροστὰ τῆς. Ἔχει τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐργασθῇ δημιουργικὰ ἡ γυναῖκα. Καὶ τῇ στιγμή πού θᾶποκτήσῃ τὴν ἠθική τῆς αὐτοτέλεια καὶ τὴν ἐπίγνωση τοῦ ἐγώ τῆς, τῶν δικαιωμάτων τῆς μὰ καὶ τῶν ὑποχρεώσεών τῆς ἀέναντι στοῦ σύνολο σᾶν τέλειος ἄνθρωπος, τότε καὶ αὐτὴ τῆς ζωῆς ἡ ὑπέριστα λειτουργία, πού ἡ γυναῖκα εἶναι ἰερέα τῆς, ἡ μητρότητα, θᾶ τῆς δίνῃ τὴν ἀληθινὴν χαρὰ τῆς δημιουργίας. Το σπῖτι θᾶ ὑψωθῇ γιατί θᾶ λείψῃ ἀπὸ μέσα κεῖ ἡ σκλαβιά, ἡ ψυχικὴ ἀναπηρία, ὁ παρασιτισμός. Καὶ ἡ ἐργασία τῆς γυναῖκας μέσα στο σπῖτι, πού καὶ τώρα ἔχει τόση δημιουργικότητα καὶ τόσες εὐθύνες, μὰ εἶναι τόσο παραγνωρισμένη ἀπὸ τίς οἰκονομικὲς καὶ ἠθικὲς συνθῆκες, θᾶ πάρῃ τὴν ἀξία τῆς, γιατί θᾶ ἔχῃ συγκριτικὸ μέτρο τὴν ἄλλη τῆς ἐργασία.

Ἡ γυναῖκα ἀπολυτρωμένη, ἐξανθρωπισμένη καὶ σᾶν μητέρα καὶ σᾶν πολίτης καὶ σᾶν κοινωνικὸς παράγοντας θᾶ εἶναι πολὺ πιὸ καλύτερη ἀπὸ σήμερα. Θᾶ τινάξῃ ἀπὸ πάνω τῆς τὴν ψυχικὴ «ῥιστώνη», θᾶ νοιώσῃ τὴ σοβαρότητα τῆς ζωῆς. Καὶ τότε μόνο θᾶ αἰσθανθῇ καὶ μέσα στο σπῖτι τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονία, τὴν ὑπέριστη χαρὰ τῆς ἐνέργειας.

Κοιτάξετε πόσο αὐτόματα ὠχρῶ δίπλα σᾶ αὐτὸ τὸ ἰδανικόν, τὸ ὄραμα τῆς γυναῖκας, πού ζῆ μὲ ἀποκλειστικὸ τῆς ζωῆς τῆς σκοπὸ νὰ περιφέρῃ τὴν ἀνία τῆς, τὴν ἐλαφρότητά τῆς, τὸν παπαγαλλισμό τῆς, τὴν ψυχικὴ τῆς κενότητα ψιμυθιωμένη, διακοσμημένη ἀπὸ πολύχρωμα ὑφάσματα καὶ ἀρωματισμένη ἀπὸ πολυώνυμες μυρωδιές. Δὲν πρόκειται καὶ δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἡ ὁμορφιά ἀπὸ τὸν κόσμον, μὰ νὰ μπῆ στὴ θέση τῆς ψεύτικης ὁμορφιάς ἡ ἀληθινή, ἡ μόνη ἀξία νὰ μαγεύῃ τίς ψυχές.

Καὶ τότε ἡ κοινωνία θᾶ αἰσθανθῇ διπλασιασμένες τίς δημιουργικὲς τῆς δυνάμεις. Ἐνα κῆμα ὑγείας καὶ ἰσορροπίας ζωϊκῆς καὶ ψυχικῆς θᾶ χυθῇ ὀρμητικὰ μέσα στὴν ἀνθρώπινη ζωή. Πόσες γάγγραινες ἀληθινὲς τῆς σημερινῆς ζωῆς μας, πόσες κακομοιριές, πού δὲ θέλω νὰ ἐξετάσω ἀπόψε δὲ θᾶ βροῦν ἴσως τὴ ριζικὴ τους θεραπεία μὲ τὴ νέα κοινωνικὴ μορφή!

Καὶ τὸ ἰδανικὸ αὐτό, πού μᾶς παρουσιάζεται δημιουργημένο ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ κίνηση καὶ πού φυσικὰ δὲν περιμένουμε νὰ τὸ ἰδοῦμε τέλεια ἐνσαρκωμένο ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη, γιατί οὔτε θαύματα οὔτε

ἄλλατα γίνονται στὴν κοινωνικὴ ζωὴ, ὁλοένα γίνεται ἐντονώτερο καὶ προβαίνει σιγὰ σιγὰ θετικώτερα πραγματοποιημένο στὶς χῶρες, ποὺ βαδίζουν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ. Πολυποίκιλα εἶναι τὰ φανερώματά του. Μὰ γιὰ νὰ ἰδοῦμε κείνο, ποὺ ἰδιαίτερα μᾶς ἐνδιαφέρει ἀτόψε, δὲν ἔχουμε παρὰ γὰ προσέξουμε στὶς μεγάλες ἀλλαγές, ποὺ ἔγιναν στὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδεώδη καὶ τὰ μορφωτικὰ συστήματα τῆς γυναικείας τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ ποὺ εἶναι ἀποτελέσματα τοῦ νέου ἰδανικοῦ τῆς ζωῆς της.

*
* *

Ἡ γυναικεία ἐκπαίδευση εἶχε διαμορφωθῆ πρὸ πάντων μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ διακοσμητικοῦ ἰδανικοῦ τῆς ζωῆς της. Τὰ νεώτερα κράτη, τὰ ἄστικά, εἶχαν θεωρήσει τὴ μόρφωση τῆς γυναίκας πέραν ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο γιὰ ὑπόθεση ἰδιωτικὴ. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἀρχίζει ν' ἀλλάξῃ ἀπότομα στὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Στὴν Ἀμερική, στὴ Γαλλία, Ἀγγλία, Γερμανία διατυπώνονται μὲ μιᾶς καὶ σὲ διάφορες παραλλαγές καὶ διαβαθμίσεις ἀρχίζουν καὶ νὰ ἐφαρμόζονται τὰ νέα αἰτήματα τῆς γυναικείας παιδείας. Ὅχι πιά ἐκπαίδευση χωρὶς σοβαρὸ σκοπὸ, μ' ἓνα μωσαϊκὸ ἀπὸ γνώσεις, ἓνα λίγο ἀπ' ὅλα γιὰ ἐπίδειξη, μιὰ προσποίηση καλλιτεχνικῶν διαθέσεων καὶ φιλολογικῶν κλίσεων, μ' ἓναν παταγαλλισμό ξένων γλωσσῶν καὶ τὸ πολὺ πολὺ καὶ λίγα ἐργόχειρα καὶ οἰκιακὴ οἰκονομία γιὰ δόση τάχα πρακτικότητας, σὰν προετοιμασία τάχα γιὰ τὰ ἔργα τῆς οἰκοδέσποινας καὶ μητέρας. Τώρα χρειάζεται ἐκπαίδευση μὲ σοβαρὸ τέλεσμα, ἀνάλογη ἢ ὅμοια ἢ καὶ ἀπαράλλακτη ὅπως ἢ ἀνδρική, μὲ σχολεῖι μέσης ἐκπαιδεύσεως ἰσοδύναμα, μὲ δικαιώματα στὸ τέλος τῶν σπουδῶν τὰ ἴδια μὲ τῶν ἀνδρῶν, μὲ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα σοβιετὰ παρόμοια μὲ τὰ ἀνδρικά ἢ καὶ μὲ τὴν ὀριζικώτερη ἀκόμη λύση τῆς συνεκπαιδεύσεως (coeducation) σ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῶν σχολείων. Κι' αὐτὰ τὰ οἰκιακὰ ἔργα, ἢ ἐπιστήμη τοῦ σπιτιοῦ, παίρνουν ξεχωριστὴ σοβαρώτατη θέση στὸ συνολικὸ σύστημα τῆς γυναικείας ἀνατροφῆς. Εἰδικὰ σχολεῖα προετοιμάζουν τὸ κατάλληλο προσωπικὸ, εἰδικὰ σχολεῖα μορφώνουν κορίτσια ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ σ' ὅλα τὰ ἄλλα σχολεῖα τὰ μαθήματα αὐτὰ γίνονται οὐσιαστικώτερα καὶ πλουτίζονται καὶ μὲ ἄλλα σχετικὰ μὲ τὰ καθήκοντα τῆς μητρότητας (παιδοκομία, ὑγιεινὴ κτλ.). Κι' ἔτσι δείχνεται ὁλοφάνερα, ὅτι ἡ νέα κίνησις αὐτὴ ἀντὶ νὰ εἶναι ἐχθρική πρὸς τὴν οἰ-

κογένεια ὅπως κατηγορεῖται, τοῦναντίον προσπαθεῖ νὰ προετοιμάσῃ τὴ γυναῖκα πολὺ ἀληθινώτερα καὶ σοβαρώτερα ἀπὸ πρὶν γιὰ τὰ καθήκοντά της ὡς μητέρας καὶ οἰκοδέσποινας.

Καὶ τέλος μπαίνει ἡ γυναῖκα ὀρυμητικὰ στάνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Τὰ Πανεπιστήμια καὶ οἱ Σχολές τῶν Καλῶν Τεχνῶν γεμίζουν ἀπὸ γυναῖκες, ἀρχίζουν καὶ τὰ Πολυτεχνεῖα νὰ ἔχουν πολλές φοιτήτριες, καθὼς καὶ τὰλλα τάνώτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, ἀκόμη καὶ οἱ γεωργικὲς σχολές.

Ἡ γυναῖκα ζητάει τὴν ἀνώτατη παιδεία, ποὺ θὰ τὴν εἰσαγάγῃ στὸν κύκλο τῆς ἀνώτατης διανοητικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐνέργειας, στὴν καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, τὴ δημιουργικὴ ἔρευνα, τὴν ἐλεύθερη καὶ ὑπεύθυνη δράση μέσα στὶς πειρὸ σημαντικὲς κοινωνικὲς καὶ πολιτικὰς λειτουργίες. Κι' ἔτσι βλέπουμε τὴ γυναῖκα νὰ συναισθάνεται βαθιά, πὼς ἡ ἐλευθερία μὲ ὅλα τὰ παρεπόμενά της, ἡ ἀνύψωση καὶ ἡ ἀπολύτρωση δὲν εἶναι τόσο δικαίωμα, ὅσο καθήκον. Βαρειὰ χρέη ἠθικὰ παίρνει ἐπάνω της ἡ γυναῖκα. Ἡ ψυχὴ της πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ καὶ πρὸς τὸ διανοητικὸ καὶ πρὸς τὸ συναισθηματικὸ καὶ πρὸς τὸ ἠθικὸ της μέρος, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ σταθῇ ἄξια δίπλα στὸν ἄνδρα, νὰ γίνῃ καὶ αὐτὴ ἐνεργητικὸς συντελεστὴς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ κάμῃ τὴν κοινωνία ὑγιέστερη, δημιουργικώτερη, εὐτυχεστέρα. Καὶ γιὰ τὴν κοινωνία πάλι ἡ μόνη ἐγγύηση πὼς ἡ μοιραία καὶ ἀναγκαστικὴ ἀπολύτρωση τῆς γυναίκας δὲν θὰ τῆς εἶναι πηγὴ ἀδυναμίας καὶ ἀναρχίας, χαλάρωση τῆς συνοχῆς της καὶ κλονισμός, παρέχεται ἀπὸ τὴ σοβαρὴ καὶ οὐσιαστικὴ ἐκπαίδευση τῆς γυναίκας. Τὸ ξιναλέω αὐτό. Ἡ σοβαρὴ καὶ βαθιὰ μόρφωση τῆς γυναίκας ἀποτελεῖ τὴν ἀσφαλέστερη ἐγγύηση γιὰ τὸ μέλλον τῆς κοινωνίας σχετικὰ μὲ τὸ γυναικεῖο ζήτημα.

* *

Καὶ τώρα ἂς ἔλθωμε στὴν Ἑλλάδα. Θυμηθῆτε τὸ ἀρχικὸ μας ἐρώτημα. Καὶ ἂν ἀκόμη ἡ ἀνάγκη νὰ πάρῃ ἀνώτερη μόρφωση ἡ γυναῖκα εἶναι ἀληθινὴ στὶς πολιτισμένους κοινωνίες τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου, ἰσχύει τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα;

Τὸ ἐρώτημα θὰ ἦταν ὅπως διόλου περιττό, ἂν δὲν εἶχεν ἀκόμη γιὰ πολλοὺς Ἕλληνας τόσο αὐτονόητο κῦρος ἢ θεωρία, ποὺ πότε μὲ τὴ μορφή τοῦ Ἀνατολισμοῦ, πότε μὲ τὴ μορφή τοῦ ἑλληνοκεντρισμοῦ,

πότε σὰν ἀόριστη πίστη σὲ μιὰν ἰδιαίτερη ἀποστολὴ τοῦ «περιουσίου λαοῦ», πότε σὰν δόγμα μὲ κάποια ἐπιστημοφάνεια, διατυπώνεται σὲ κάθε περίσταση εἴτε γιὰ κοινωνικά, εἴτε γιὰ πνευματικά, εἴτε γιὰ καλλιτεχνικά, εἴτε καὶ γιὰ οἰκονομικά ζητήματα πρόκειται. Ἡ Ἑλλάδα κυμαίνεται καὶ κλονίζεται δυστυχῶς μέσα σὲ δύο ἀκρότητες, τὴν τυφλὴ ξενομανία ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὸν ἀπόλυτο αὐτοχθονισμό ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ ἀντιγράφουμε στὰ τυφλὰ τοὺς ξένους ἢ προσκολλιόμαστε σὰν ὄστρακα στὰ πάτρια ἢ τὰ δῆθεν πάτρια.

Δὲ δημιουργοῦμε ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότητα καὶ μὲ αὐθόρμητη πρωτοτυπία σύμφωνα μὲ τὸ ἀληθινὸ μας ἐγὼ καὶ μὲ τοὺς ἀντικειμενικοὺς ὅρους τῆς ζωῆς μας.

Κατὰ τὴ θεωρία ἐκείνη τοῦ αὐτοχθονισμοῦ ἡ Ἑλλάδα ἀποτελεῖ κάτι ξεχωριστό, ἔξω ἀπὸ τοὺς νόμους, ποὺ διέπουν τὶς ἄλλες εὐρωπαϊκὲς κοινωνίες, εἶναι ἓνας ὀργανισμὸς, ποὺ μπορεῖ νὰ βαδίζῃ δικό του δρόμο, νὰ στέκεται ἐκεῖ ποὺ οἱ ἄλλοι προχωροῦν, νὰ διατηρῇ μορφές, ποὺ σὲ ἄλλες κοινωνίες γέρασαν, ξεφυλίστηκαν καὶ χάθηκαν ἢ καὶ ν' ἀνασταίνῃ ἀκόμη κόσμους πεθαμένους. Δὲν εἶναι τόσο θεωρία θετικὴ ὅσο ἄρνητικὴ. Εἶναι ἄρνηση τοῦ εὐρωπαϊσμοῦ, ἄρνηση τοῦ συγχρόνου πνεύματος. Εἶναι μιὰ συντηρητικότη, ποὺ προκαλύπτεται μὲ τὸν ἐλληνοκεντρισμό, ὅπως ἡ γελῶνα μὲ τὸ καβουκι της. Εἶναι μιὰ ψυχικὴ νάρκη καὶ μιὰ μοιρολατρεία ὑψωμένη σὲ θεωρία. Εἶναι ἀκριβῶς ἓνας ἀνατολισμὸς μὲ τὴν κακὴ σημασία, φανέρωμα δηλαδὴ ναρκωμένων μοιρολατρικῶν ψυχικῶν καταστάσεων, ἀόριστη νοσταλγία χαμένων ἀγαθῶν. Ἡ ἄρρώστεια ἀκριβῶς, ποὺ κατέβασε ὅλο τὸν ἀνατολικὸ κόσμο στὰ χαμηλότερα σκαλοπάτια τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸν ἔκαμε εἴλωτα τῶν Δυτικῶν λαῶν. Γιατὶ ἀπλούστατα καὶ φυσικώτατα ἡ σκλαβιά εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ναρκωμένων ψυχῶν.

Στὸ θετικὸ της μέρος ἡ θεωρία αὕτη εἶναι δικαιολογημένη ὡς ἓνα βαθμὸ, ὅσο ὑποστηρίζει πὼς πρέπει νὰ διατηρηθῇ ἡ ἰδιοτυπία ἢ ἐλληνικὴ στὰ δημιουργήματα τοῦ νεωτέρου μας πολιτισμοῦ. Καὶ χωρὶς τὴ θεωρία ἡ ἰδιοτυπία ἢ Ἑλληνικὴ θὰ ὑπάρχῃ ἂν πρόκειται γιὰ ἀληθινὰ δημιουργήματα. Μὰ ἴσα ἴσα τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἄρνησης καὶ τῆς στειρότητας, εἶναι πὼς ἡ θεωρία αὕτη δὲ μᾶς ἔδωκεν ὡς τώρα οὔτε ἓνα πραγματικὸ δημιούργημα.

Καὶ τί ἔγινε καὶ τί γίνεται στὴν πραγματικότη; ;

Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἀποτελεῖ φυσικὰ κανενὸς εἶδους ἐξαίρεση στὸς οἰ-

κοινωνικοῦς ἢ τοὺς κοινωνικοῦς νόμους, ποὺ κυριαρχοῦν σ' ὅλες τὶς σύγχρονες κοινωνίες. Ἡ καθυστέρηση δὲν εἶναι ἐξαίρεση. Εἶναι ἀπλούστατα κατώτερος βαθμὸς ζωτικότητας. Ζοῦμε μέσα στὸ ἀστικό, στὸ κεφαλαιοκρατικὸ καθεστῶς καὶ παρουσιάζομε ὅλα τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ συμπτώματά του καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά. Ἴσως μὲ κάποια διαφορὰ βαθμοῦ στὴν ἐνταση ὠρισμένων ἐκδηλώσεων, ἴσως μὲ κάποια διαφορὰ στὴν σχέση τῶν διαφορῶν συντελεστῶν του, μὰ πάντα πάντα μέσῃ στὸ γενικὸ πλαίσιο τῆς κοινωνικῆς μορφῆς, ποὺ ἔχουν οἱ δυτικὲς κοινωνίες. Καὶ σὲνα μόνον σημεῖο παρουσιάζομε φανερώτατη, ἐξαιρετικὴ καθυστέρηση. Στὴν πνευματικὴ σύλληψη, στὴ διανοητικὴ ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων τῆς ζωῆς μας καὶ στὴν καθοδήγηση τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ διανοοιμένους της. Πραγματικὴ σιέρηση καὶ στείρωση καὶ φτώχεια ἀπὸ ἐπιστημονικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἐνατένιση καὶ ὀύθμιση τῆς ζωῆς μας. Ἐδῶ ὑπάρχει τὸ μεγαλύτερο χάσμα. Μεταφέρομε, ὅπου τὸ μεταφέρομε, ἀιλῶς τὸ γράμμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης, τὸ σκελετώδικο περιεχόμενον, μᾶς ξεφεύγει ἡ σκέψη, ὁ ζωτικὸς χυμὸς. Καὶ ἡ περιοριζόμεστε σαυτὸ τὸ γράμμα καί, ὡς πρὸς τὴν ἀνώτερη σκέψη, τὴ θεωρητικὴ πρωτότυπη ἐπεξεργασία, ποὺ μόνη δίνει σάρκα καὶ ζωὴ στὸ σκελετό, μεταβάλλομε τὸν ἐγκέφαλό μας σὲ παγωμένο βάτραχο, ἢ καλοκαθισμένοι ἀνετα μέσα στὰ πάτρια παίρνομε ἐχθρικὴ ἀρνητικὴ στάση σὲ κάθε τι, ποὺ ἔρχεται νὰ μᾶς ὑπενθυμίση τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς καὶ νὰ λειώση τοὺς διανοητικούς μας πάγους.

Καὶ τί συμβαίνει στὴν πραγματικότητα;

Τὸ ῥεῦμα τῆς ξένης ζωῆς εἰσβάλλει ὀρητικὸ, ἀσυγκράτητο, ἀνεξέλεγκτο καὶ ἀρρύθμιστο καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία παρουσιάζει πραγματικὰ τὸ φαινόμενο τυφλῆς καὶ ἀλόγιστης ξενομανίας, τὰ οἰκτρὰ συμπτώματα καθαρῶτατου πιθηκισμοῦ πέρα γιὰ πέρα (ἀκόμη καὶ ὁ ἀρχαϊσμός, ἡ προγονοπληξία, ὁ ψευτοκλασικισμὸς εἶναι μιὰ μορφή αὐτοῦ τοῦ πιθηκισμοῦ).

Αὐτὸ εἶναι τὸ θεμελιῶδες ἔγκλημα τῶν διανοητικῶν ἀρχηγῶν ἀπέγαντι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, προικισμένου μῶλα ταῦτα ἀπὸ τὴ φύση μὲ κάποια ἐξαιρετικὰ χαρίσματα. Καὶ ἡ κατάσταση μᾶς παρουσιάζεται φυσικὰ ἡ ἴδια καὶ ὡς πρὸς τὴ γυναῖκα καὶ τὰ ζητήματά της. Ὡς χτές, ὡς σήμερα ἀκόμη ἐξοφλοῦμε στὴν Ἑλλάδα τὸ ζωτικώτατο πρόβλημα μὲ ἀστειολογίες. Ἐχομε αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸ χάρισμα. Ἀντικαθιστοῦμε τὰ πάντα μὲνα ἀστεῖο, ἓνα καλαμποῦρι ἀξίζει μιὰ φιλοσοφία ὀλόκληρη.

Καὶ τί συμβαίνει στὴν πραγματικότητα; Γυρίστε γύρω σας νὰ ἐξετάσετε καὶ νὰ ἰδῆτε, τί γίνεται τὸ πατριαρχικὸ σπίτι καὶ οἱ περίφημες «πατριαρχικαὶ παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας» ποὺ ἔτσι σὰν μιὰ ξερὴ καὶ ἀπολιθωμένη φράση ἀποτελοῦν τὸ ἅπαντο τῶν κοινωνιολογικῶν μας στοχασμῶν ἀτάνω στὸ γυναικεῖο ζήτημα;

Νομίζω, ὅτι «κοσμωμένων τῶν διανοουμένων καὶ τῶν ἠθικολόγων μας» οἱ παραδόσεις καὶ τὰ ἥθη αὐτὰ ἄρχισαν νὰ ἐξατιμῶνται στοὺς τέσσερις ἀνέμους χωρὶς νὰ μπαίνει στὴ θέση τους τίποτε καλύτερο.

* * *

Ὁ ἑλληνικὸς μεσαίωνας μᾶς κληροδότησε πραγματικὰ τὸ πατριαρχικὸ σπίτι. Ἡ σκλαβιά στὸν ξένο δεσπότη, ἡ φτώχεια, ἡ στέρηση πολυκίνητης ἀτομικῆς ζωῆς εἶχαν σφυρηλατήσει σφιχτότερους τοὺς δεσμούς τῶν μελῶν του. Ἡ Ναυσικᾶ-Πηνελόπη ἰδανικὸ τῆς νέας ἑλληνίδας γυναίκας. Μὰ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἐξέλχτηκε πρὸς τὸν ἀστικὸ πολιτισμὸ ἑκατὸ χρόνια τώρα. Στὴν Ἀθήνα καὶ τὶς μεγαλύτερες πόλεις, κέντρα τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ μας, τί εἰκόνα ἔχουμε σήμερα; Μιὰ μικρὴ κοινωνικὴ ὁμάδα στὴν ἀρχή, ποὺ ἔφτασε σὲ ὑλικὴ εὐμάρεια καὶ σ'ἐλευθερία κινήσεων ὑποδουλώθηκεν ὀλότελα στὴ μίμηση τοῦ «ὑψηλοῦ κόσμου» τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτενουσῶν. Τὸ ἰδανικὸ τῆς γυναίκας κύκλας, ἀφ' οὗ κατὰχτησε τὴν ἀνώτερη ἀστικὴ μας τάξη ἔσπασε καὶ τὰ κάστρα τοῦ μεσοαστικοῦ σπιτιοῦ. Ἡ Πηνελόπη ἄρχισε νὰ ὠχρῶ μπροστά στὸ μοσχοβολημένο, ἐπιπόλαιο καὶ πολύχρωμο φιγουρίνι. Ἡ γυναῖκα Πηνελόπη; Ἐθῆλος τῶν καθυστερημένων γιαγιάδων! Ὡ! ἡ Femina ἢ Παρισινή, ἢ femme chic, ἢ dame elegante, νὰ τὸ θελκτικὸ χρυσόνειρο, ποῦ μέρα νύχτα γοητευτικὰ σχηνεύει καὶ τλανάει τὴν ἑλληνίδα κόρη καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κόσμου. Κι' ὅλα τὰ ὄρεματὰ στὸ ἴδιο τρέχουνε θολὸ ποτάμι. Ἡ παραπλανημένη κόρη τοῦ προλεταριάτου, ἢ παραπλανημένη κόρη τοῦ μικροαστικοῦ σπιτιοῦ, ἢ γυναῖκα τοῦ «καλοῦ κόσμου» ὅλες θυσιάζουν τὸ εἶναι τους, τὸ πολυτιμότερό τους, τὴν ψυχὴ τους στὸ ἴδιο εἶδωλο, στὸν «Χρυσοῦν μόσχον». Καὶ ἡ πολυθρύλητος Πηνελόπη—ὄλως διόλου demodée—ντρέπεται σχεδὸν νὰ παρυσιαστῆ στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Νὰ ἡ πραγματικότητα.

Μὰ δίπλα σαυτὸ τὸ θολὸ ποτάμι ὑπάρχει καὶ τὸ σιγανὸ ὄρεματάκι.

τοῦ διάφανου νεροῦ, τὸ στοιχεῖο τῆς ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑγείας, ἡ ἐργαζομένη γυναῖκα.

Σιγὰ καὶ δειλὰ ξεβγῆκεν ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ φτωχὸ κορίτσι, ποὺ δὲ μπορούσε πιά νὰ περιμένῃ τὰ πάντα ἀπὸ τὸ βιοπαλαιστὴ πατέρα ἢ ἀδελφὸ καὶ ἡ φτωγὴ γυναικούλα, ποὺ δὲν τὴν ἔσωνε τὸ μεροκάματο τοῦ ἀνδρὸς γιὰ τὴν ἰδίαν τὴν φαμίλια καὶ ποὺ ἡ σπιτική ξενοδοσιὰ ὅσο καὶ ἂν ἔχυνε τὰ μάτια τῆς γιὰ τὴν πολύνῃ, δὲν τὴς ἱκανοποιούσε οὔτε τὴς πρὸ στοιχειώδεις ἀνάγκες. Ἔτσι μπῆκε ἡ γυναῖκα στὸ ἐργαστάσιον καὶ στὸ μοδιστράδικον καὶ στὸ κατάστημα. Τὸ μικροαστικὸ κορίτσι ξεβγῆκε εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸς μιὰ κατεύθυνση, τὴν δασκαλωσύνῃ. Ἐπειτα οὖν μπῆκε μεθ' ἑαυτῆς καὶ στὸ Ὑπουργεῖον καὶ στὸ γραφεῖον καὶ εἰς τὴν Τράπεζαν καὶ παντοῦ ὅπου τῆς ἀνοίγεται ἡ πόρτα τῆς τίμιας δουλειᾶς. Καὶ σήμερον ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐργαζομένη γυναῖκα. Κάθε μέρον πληθαίνει γοργὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν καὶ μαζί τους ἡ ἐλπίδα ἐνὸς καλύτερου μέλλοντος καὶ γιὰ τὴν κοινωνίαν καὶ γιὰ τὴν οἰκογένειαν. Γιατί βέβαια δὲ θὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς, πῶς ὑπάρχει οἰκτρότερον πρᾶγμα ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ γεμᾶτον ψυχῆς ἀποτελεσματικῶν, ποὺ προσδοκοῦν μέρον νύχταν μὲν ἀρρωστιάρικον ποθοπλάνταγμα τὸ λυτρωτὴν, ὡς γαμπρὸν ἢ καὶ εἰς τὴν ἐσχατὴν ἀνάγκην εἰς ἄπλὸν χορηγὸν τοῦ πολύχρωμου κουρελιοῦ καὶ τῆς ἀρωματισμένης διαφθορᾶς. Ἡ ἐργαζομένη γυναῖκα εἶναι εὐλογία κοινωνική. Ἡ δουλειὰ ἢ ἀπολυτρωτική, ἢ δουλειὰ ἢ ἠθοπλαστική, ἢ δουλειὰ, ποὺ δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ διαπλάττει τὴν προσωπικότητα, ἢ δουλειὰ, ποὺ χαλυβδώνει τὴν θέλησιν, ὁ ἀγῶνας, ἢ πάλη, νὰ ἢ ἀπαραίτητη προϋπόθεσις γιὰ τὸν ἐξάνθρωπισμὸν καὶ τῆς Ἑλληνίδας.

Ἄν ἔλειπε καὶ ὅσο ἔλειπεν ἡ ἐργαζομένη γυναῖκα, τὸ ζήτημα τοῦ γυναικεῖου ἀνθρωπισμοῦ θὰ ἦταν εἰς τὴν Ἑλλάδα φλυαρία μόνον ἀργοσκόλων καὶ κενοδόξων κυριῶν, ποὺ θὰ ἠθέλων ἓνα μέσον γιὰ νὰ διασκεδάσουν τὴν ἀνία τῶν καὶ νὰ ἐτιδείξουν τὸ πνεῦμά των μαζί μετὰ τὴς νέες τουαλέτες των. Ἡ ἐργαζομένη γυναῖκα δημιουργώντας τὴν ἀπαραίτητη στερεὴν βάση γιὰ νὰ ὑψωθῇ τὸ ἰδανικὸν τοῦ γυναικεῖου ἀνθρωπισμοῦ, ἐπιδρά ἐξυγιαντικὰ εἰς τὸν κοινωνικὸν ὄργανισμὸν ἀναβαπτίζοντας καὶ ξαναστήνοντας εἰς τὸ θρόνον τῆς καὶ τὴν ἀξία Πηνελόπης μετὰ μιὰ βαθύτερη συνείδησιν τοῦ προορισμοῦ τῆς καὶ παραμερίζοντας τὴν γυναῖκα—κούκλαν, ποὺ μόνον τὴς πολὺ ἐπιπόλαιες καὶ ἀδύνατες ψυχῆς μπορεῖ πιά νὰ ἱκανοποιῇ.

Ὅστε τὸ ἰδανικὸν τοῦ γυναικεῖου ἀνθρωπισμοῦ εἶναι καὶ γιὰ τὴν

ἑλληνικὴ κοινωνία στοιχεῖο ἀναγεννητικὸ καὶ ἀναπλαστικὸ, κῆμα ὑγείας καὶ ζωτικότητας, πέρασμα δημιουργικῆς πνοῆς στὴ ζωὴ μας, μὲ μιὰ ὁμῶς προϋπόθεση. Πῶς ἀληθινὰ θὰ βρῆ τὴν ἐκπροσώπησή του, πῶς θὰ γίνῃ ἢ ἑλληνίδα γυναῖκα ἱεροφάντης του, πῶς θὰ γίνῃ ἄξια νὰ ὑψωθῆ πρὸς αὐτό. Κι' ἐδῶ ξαναφανερώτεται μπροστὰ μας ὁ μεγάλος κίνδυνος, ποὺ εἶδαμε παραπάνω. Ἡ ἀδυναμία νὰ τὰγκαλιάσῃ τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἢ διανοούμενη τάξη, νὰ τὸ ἀφομοιώσῃ, νὰ τὸ ἐναρμονίσῃ μὲ τὴν ψυχικότητά μας καὶ μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ δεδομένα τῆς ζωῆς μας, νὰ τὸ ἐπεξεργασθῆ καὶ νὰ τὸ σκορπίσῃ σὰ χυμὸ ζωτικὸ μέσα στὴ ἑλληνικὴ ζωὴ.

Ἄγ' ἢ ἑλληνίδα μῆ στὴ νέα κοινωνικὴ μορφή συρριμένη παθητικὰ ἀπὸ τίς σκοτεινὲς οἰκονομικὲς ἀνάγκες, ποὺ τὴν ἐνυρῖν ἐξω ἀπὸ τὸ στίτι καὶ μείνῃ ψυχικὰ προσκολλημένη στὴ σκλαβιά της, στὴ ψυχικὴ της στειρώση, στὴν ἐπιπολαιότητα καὶ στὸν πιθηκισμό, ἂν δὲν ὑπερνικήσῃ τὰ πλανερὰ μάγια, ποὺ τὴ σαγηνεύουν πρὸς τὴν ἠθικὴ ἀναρρία ἂν ἰ γιὰ τὴν ἀληθινὴ ἠθικὴ ἐλευθερία, ποὺ πρέπει νὰ κίταχτήσῃ, ἂν δὲ καλλιεργήσῃ τὸ νοῦ της γιὰ νὰ γίνῃ ἄξια ἐργάτρια δημιουργικῆς δουλειᾶ: μέσα στὴν κοινωνία, ἂν νομίσῃ ὅτι ἐλευθερία σημαίνει χιλιάωση ἠθικὴ καὶ ὄχι ἔνταση, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ὑποχρεώσεις καὶ ὄχι ἀνέβχσμα σὲ ὑψηλότεια καθήκοντα, ἂν τὰ δικαιώματα ποὺ ζητεῖ τὰ θεωρήσῃ σὰν ἓνα ἀκόμη παιχιδιάρικο στόλισμα στὴ φιλαρέσκειά της, τότε βέβαια θ' ἴχωμε καὶ στὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα μία λύση ἐκτροματικὴ στὴν Ἑλλάδα, μιὰ παρωδία κοινωνικῆς ἀναπλάσεως κοντὰ σὲ τόσες ἄλλες. Καὶ γιὰ ν' ἐντικρυσιῆ αὐτὸς ὁ κίνδυνος ἓνα καὶ μόνο ὑπάρχει μέσο, ἢ μόρφωση, τὸ φῶς.

*
* *

Καὶ ἰδού, κυρίες καὶ κύριοι, φτάσαμε σ' ἓνα σημεῖο, ὅπου καὶ ἢ πιὸ ἐπίμονη καὶ ἀκούραστη αἰσιοδοξία θ' ἄπρεπε νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ.

Γιατὶ μόρφωση καὶ φῶς σὲ μιὰ κοινωνία σημαίνει φιλοσοφικὴ διανόηση καὶ ἐπιστημονικὸ διαφωτισμό, ὀργάνωση παιδείας καὶ ἠθοπλαστικὴ ἐνέργεια ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες. Κι' ἂν ἀπ' ὅλα αὐτὰ προσέξωμε στὸ πιὸ χεροπιαστὸ, τὴν ὀργάνωση τῆς παιδείας καὶ ἰδιαίτερα τῆς γυναικειᾶς, ἢ αἰσιοδοξία μας δὲ θ' ἄρρισκε ποῦ νὰ στηριχθῆ.

Οἱ Ἑλληνες ποὺ ὡς γνωστὸν διαφωνοῦν σ' ὅλα τὰ ζητήματα, ὅσ' ἓνα συμφωνοῦν γενικὰ, στὴν ἀθλιότητα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Μὰ συναίμα

στό ἴδιο ζήτημα δείχνουν ὅλη τους τὴν ὀργανωτικὴ ἀδυναμία. Δὲ μποροῦν νὰ διορθώσουν τὴν παιδεία, ποὺ ὅλοι τὴ βρίσκουν ἐλλεινῆ.

Δὲν θὰ ἐξετάσω βέβαια ἀπόψε τὴν ἑλληνικὴ-ἐκπαιδευτικὴ γάγγραινα.

Ἄν ἄλλοι λαοὶ στὴν παιδεία τους εἶδαν τὸν κυριώτερο μοχλὸ τῆς προκοπῆς των, γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ πρὸς ἔπαινο τῆς φυσικῆς του ἰδιοσυσταισίας θὰ μπορούσε νὰ εἰπωθῆ πὼς σὲ πολλὰ προώδευσε στὸ πείσμα τῆς παιδείας, ποὺ τοῦ ἔδιναν. Γιὰ τὴ γυναῖκα ἡ γενικὴ εἰκόνα μᾶς παρουσιάζεται ἀκόμη σκοτεινότερη.

Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ὅπως βγήκε ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21 ἦταν δύσκολο νὰ ἐννοήσῃ, πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ μορφωθῆ ἡ γυναῖκα. Τί θὰ κάμῃ τὸ κορίτσι τὰ γράμματα ἐφεύρεση τοῦ διαβόλου ;

Γι' αὐτὸ στὴ στατιστικὴ τοῦ 1907 σὲ ὠρισμένες περιφέρειες τῆς τότε Ἑλλάδας βρέθηκαν ὡς 82 ο)ο ἀναλφάβητες γυναῖκες· καὶ γι' αὐτὸ ὁ μέσος ὅρος τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῆς γυναίκας στὴν Ἑλλάδα ὡς σήμερα φτάνει στὰ 60 ο)ο περίπου. Γι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸ κράτος πέραν ἀπὸ τὸ ἄθλιο αὐτὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ὅπου «οἱ χοῖροι ὑΐξουσιν καὶ τὰ χοιρίδια κοίξουσιν», δὲ σκέφτηκε ποτέ, πὼς, ἄξιζε τὸν κόπο νὰ δώσῃ στὴ γυναῖκα κάποια μόρφωση. Ὅγδόντα τόσα χρόνια ἡ ἀνώτερη ἐκπαίδευση τῶν κοριτσιῶν ἦταν ἔργο ἰδιωτικῆς φροντίδας. Καὶ ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία μὲ τὰ τέσσερα ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα καὶ τὰ Διδασκαλεῖα τῆς, ἂν καὶ κλεισμένη καὶ αὐτὴ γενικώτερα μέσα στὸν κύκλο τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, εὐεργέτησε πραγματικὰ μὲ τὴ δράση τῆς τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς παιδείας θὰ τῆς τὸ ἀναγνωρίσῃ αὐτό.

Ἡ ἑλληνίδα λοιπὸν τοῦ ἀστικοῦ σπιτιοῦ δὲν εἶχε ποῦ νὰ μορφωθῆ Ἡ ἑλληνίδα τοῦ ἀριστοκρατικοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ στολιστῆ μὲ τὰ ψεύτικα φτερὰ τῆς mondainité, εἶχε τὶς ξένες δασκάλες, πολλὰς φορὲς ἀπὸ ἄγνωστη πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προέλευση πλάσματα ἢ τὸ ξένο παρθεναγωγεῖο τῶν καλογραιῶν, ὅπου θ' ἀποχτοῦσε τὴν περιπόθητη ἱκανότητα νὰ ψελλίξῃ τὴ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ νὰ διαβάξῃ τὰ γαλλικὰ μυθιστορήματα στὸ πρωτότυπο.

Κι' ὅλα τὰ χρόνια αὐτὰ μόνη μορφωμένη γυναῖκα στὴν Ἑλλάδα, μορφωμένη μὲ κάποιον σοβαρὸ σκοπὸ, ἐννοῶ, ἀδιάφορο ἂν καλὰ ἢ κακὰ, καὶ μὲ κάποιον ἱερὸ προσορισμὸ ἦταν ἡ φτωχούλα ἢ δισκάλα, ποὺ εἶχε τὴν ἠθικὴ δύναμη νὰ ἀντικρούξῃ τὸ σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ νὰ σέρνῃ τὴ μαρτυρικὴ πολλὰς φορὲς ὑπαρξή τῆς μέσα στὸν ἄξενο ἂν ὄχι ἐχθρικὸ

κόσμο τῆς ἀμάθειας καὶ τῆς πρόληψης. Κι' ὅταν ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις μὲ τὴν ἀκατανίκητη ἐπιβολὴ τῆς ξύπνησε μέσα στὶς ψυχὰς τῶν γυναικῶν τὴν ἀνάγκη τῆς παιδείας, ἐν ᾧ τὸ ἐπίσημο κράτος δὲν ἔπαιρνε εἶδηση καὶ δὲν ἀντίκρουζε οὔτε σοβαρὰ οὔτε μὴ σοβαρὰ τὸ πρόβλημα τῆς γυναικείας παιδείας, τὰ κορίτσια ἔσπασαν τὶς πόρτες τῶν ἀγορίστικων σχολειῶν καὶ μπῆκαν μέσα. Καὶ βρέθηκαν ξαφνικὰ χιλιάδες κορίτσια μέσα στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ τὰ Γυμνάσια τοῦ κράτους μαζὶ μὲ τὰ γόρια καὶ δόθηκε ἡ πιὸ ῥιζοσπαστικὴ, νὰ ποῦμε, λύση στὸ πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς τῶν κοριτσιῶν χωρὶς νὰ μελετηθῆ πρὶν κανένα σχετικὸ ζήτημα, χωρὶς νὰ ἔχη γίνει καμμιὰ ἐργασία γιὰ τὸ πρόγραμμα, οὔτε νὰ κανονιστῇ ἡ συμβίωσις τέλους πάντων ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν μέσα στὰ θλιώτατα στανλομάγαζα, ποὺ λέγονται ἑλληνικὰ διδαστήρια, χωρὶς νὰ δοθῇ οὔτε μιὰ ὁδηγία στὸ προσωπικόν, ἐντελῶς φυσικὰ ἀίδια ἀπὸ τὰ πολυποίκιλα προβλήματα τῆς coeducation. Καὶ μόνο στὰ 1917 τὸ κράτος ἴδρυσεν στὶς μεγαλύτερες πόλεις ἰδιαίτερα ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια κοριτσιῶν, ἀναβάλλοντάς καὶ πάλι νὰ λύσῃ ῥιζικὰ τὸ ζήτημα μαζὶ μὲ τὴν ἄλλη ἀναδιοργάνωσις τῆς παιδείας.

Καὶ ἡ Ἑλληνίδα πλημμύρισε τὴ μέση ἐκπαίδευση, πλημμύρισε ἀκόμη τὶς ἐμπορικὰς σχολὰς καὶ ἀπὸ χρόνια βρίσκεται στὸ Πανεπιστήμιον σὲ ὅλες τὶς σχολὰς. Μέσα στὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀνικανότητα τοῦ Κράτους γιὰ νὰ ῥυθμίσῃ τὰ ζητήματα, ἀνοίγει μόνη τὸ δρόμον τῆς, ἀκολουθώντας φυσικὰ τὴ φύσιν τῆς ἀνδρικής παιδείας. Τί ἄλλο μποροῖσε νὰ κάμῃ;

Μὰ τώρα εἶναι ἀκριβῶς ἡ κρίσιμη στιγμή.

Τώρα ποὺ ὁ μεταπολεμικὸς ἀναβρασμὸς τῆς ἀνθρωπότητας δημιουργεῖ τὸν πόθον γιὰ ἓνα καλύτερον μέλλον καὶ κρατᾷ ζωντανεμένα στὶς φωτεινότερες συνειδήσεις τὰνθρωπιστικὰ ἰδανικά, τώρα ποὺ ἡ γυναῖκα στὸν πολιτισμένον κόσμον βαδίζει ὀριστικώτερα καὶ ἀσφαλέστερα στὴν κατάκτηση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τῆς, τώρα ποὺ καὶ στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν οἱ μικρὰς μὰ γόνιμες ἀρχὲς γιὰ μιὰ νέα ζωὴ τῆς γυναῖκα, τώρα ποὺ κάποιον ἀνησυχία ἐσωτερικὴ ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ ζωηρὰ σὲναν κύκλον γυναικῶν ἔστω καὶ μικρὸν τὴ λαχτᾶρα ἑνὸς ἀναβαπτισμοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ, τώρα ποὺ ἡ βαθμιαία μὰ σταθερὰ προοδευτικὴ ἀπολύτρωση τῆς Ἑλληνίδας ἀπὸ τὸ στεῖρον παρασιτισμὸν καὶ τὴν ψυχικὴ ἀναπηρία δημιουργεῖ τοὺς ὄρους γιὰ νὰ μορφωθοῦν γυναικεῖες προσωπικότητες καὶ νὰ ἀναπλασθοῦν μὲ τὴ δημιουργικὴ δουλειὰ μυριάδες ἄγονες καὶ

σκλαβωμένες ψυχές, τώρα πού μετεωρισμένες τόσες ἀκαθόριστες διαθέσεις ἀναζητοῦν μάγωνία τὸ σωστὸ δρόμο ἀνάμεσα στὰ πολυτοίκιλα πλανερὰ μονοπάτια, τώρα εἶναι ἡ στιγμή γιὰ νὰ κρατηθῇ ψηλὰ ἀπὸ ἄξια χέρια ἓνα φῶς.

Τώρα εἶναι ἡ στιγμή νὰ δημιουργηθῇ μιὰν ἀληθινὴ ἀριστοκρατία γυναικῶν, μιὰ élite, ἐμψυχωμένη ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ ἰδανικὸ τοῦ γυναικείου ἀνθρωπισμοῦ. Τώρα εἶναι ἡ στιγμή νὰ μορφωθοῦν οἱ ἐκλεκτὲς ἑλληνίδες, πού μὲ πλήρη συναίσθηση τῆς νέας των μοίρας καὶ τοῦ ἱεροῦ προορισμοῦ των μέσα στὴν κοινωνία καὶ μὲ πλήρη ἐπίγνωση γιὰ τὰ δικαιώματα μὰ πρὸ πάντων γιὰ τὰ καθήκοντά των, θὰ ἐμψυχώσουν, θὰ ὀδηγήσουν καὶ θὰ αναπλάσουν τὶς ὁμοίους των.

Νὰ ἡ ἀνάγκη καὶ νὰ ἡ ἰδέα, πού γένησε τὴν Ἐνωτέρα Γυναικεία Σχολή. Δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς νὰ ἐνισχύση κανενὸς εἶδους ἐρασιτεχνισμό, δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς νὰ προσθέσῃ μερικὰ πετράδια στὸ διακοσμητικὸ μωσαϊκὸ τῆς ἐλαφρᾶς γυναικείας ἀνατροφῆς, δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς νὰ καλλιεργήσῃ τὶς ἐπιπόλαιες καὶ ἐπιδεικτικὲς ψευδοκλίσεις γιὰ τὴν Τέχνη, τὴ Φιλολογία ἢ καὶ τὴ Φιλοσοφία, δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς νὰ παραγεμίσῃ μερικὸς ἐγκεφάλους μὲ ὀνόματα προσώπων ἢ γεγονότων καὶ μὲ λέξεις χτυπητές, πού νᾶνασέρονται σὲ κατάλληλη εὐκαιρία πρὸς ναρκισισμό.

Σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ διαφωτίσῃ τὶς ψυχές μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, μὲ τὴν ἐπίγνωση τῶν δυνάμεων καὶ ὅσων, πού ὁυθμίζουν τὴν πρόοδο τῶν λαῶν, μὲ τὴν γνώση τῶν ἀνωτέρων δημιουργημάτων τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, μὲ τὴν ἐπίγνωση ἀκόμη τῶν στοιχείων τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ γίνουν δημιουργικοὶ ἐργάτες του.

Σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ καλλιεργήσῃ τὶς δυνάμεις τὶς ἐσωτερικὲς, πού πλάττουν τὴν προσωπικότητα, νὰ μορφώσῃ ἄρτιες, γερές, ἰσορροπημένες ψυχές, πού νὰ κινοῦνται στὴ ζωὴ των μ' ἐλατήριο τὴν ἀγάπη τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, μὲ τέρμα τὴν ἐξύψωση τῆς κοινωνίας. Σκοπὸς τῆς εἶναι ν' ἀνάψῃ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἐνθουσιασμό γιὰ τὸ ἰδανικὸ τοῦ γυναικείου ἀνθρωπισμοῦ.

Ἔργο ὑψηλό, δύσκολο, βαρὺ. Μὰ πού ἀρχίζει μ' ἓνα ἐχέγγυο σοβαρό, τὴν καθαρῶτατη συνείδηση τοῦ σκοποῦ.

Ἄν ὁ σκοπὸς αὐτὸς γίνῃ νοητὸς γύρω μας, ἂν ἡ κοινωνία αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἔργου καὶ τὸ βοηθήσῃ, ὅπως ἔκαμε ἤδη ὁ «Σύνδεσμος Ἑλληνίδων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς Γυναικός»,

πού τὸ βρῆκε φυσικὰ σύμφωνο μὲ τὸ πρόγραμμά του καὶ ὁ «Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος» πού δὲν εἶνε ἀπλῶς γλωσσικὸ σωματεῖο, ὅπως νομίζουν πολλοί, μὰ θέλει νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀναγέννηση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἄρα καὶ τῆς γυναικείας καὶ ἂν τέλος οἱ ἐργάτες τοῦ ἔργου φανοῦν ἀξιότιμοι, τότε ἀσφαλῶς θ' ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἓνα ἴδρυμα μεγάλης κοινωνικῆς σκοπιμότητος.

Δὲν θὰ ἐξετάσω ἀπόψε τὰ καθέκαστα τοῦ προγράμματος. Ἡ σημασία ἐκάστου μαθήματος καὶ ἡ σχέση του μὲ τὸ γενικὸ σκοπὸ τῆς Σχολῆς θὰ ἐξετασθοῦν ἀπὸ κείνους, πού θὰ τὰ διδάξουν. Τὰ μορφωτικὰ μέσα, πού θὰ μεταχειρισθῇ ἡ Σχολή, ἡ μέθοδος γιὰ νὰ ξυπνήσῃ τὴν αὐτεγέργεια καὶ τὴν εὐθύνη τῆς προσωπικῆς ἐργασίας θὰ δοκιμασθοῦν πολὺ γρήγορα στὴν πράξη. Τὸ σημαντικό εἶναι, πὼς ἡ Ἄνωτέρα Γυναικεία Σχολή ἐμπνέεται ἀπὸ μιὰ γόνιμη παιδαγωγοῦσα ψυχοπλαστικὴ ἀρχή, ἀπὸ ἓνα ἰδανικό. Αὐτὸς εἶναι ὁ σπινθῆρας, πού θ' ἀνάψῃ τὸ φῶς.

* * *

Προσπαθήσαμε ν' ἀτενίσουμε ἀπόψε τὸ ὄραμα ἑνὸς νέου κόσμου.

Μὲ τῶν περασμένων τὴν ἀνασκόπηση, μὲ τοῦ παρόντος τὴν ἐξέταση καὶ τὴν ἀνάλυση προσπαθήσαμε νὰ ξεδιαλύνουμε μερικὲς φωτεινὲς γραμμὲς, πού θὰ μᾶς ὡδηγοῦσαν στὴ στερέωση κάποιων ἐλπίδων, στὸ δυνάμωμα κάποιων ἐνθουσιασμῶν καὶ τὴν αἰσιόδοξη προσδοκία γιὰ κάποιον καλύτερον μέλλον. Καὶ εἶδαμε πὼς οἱ γραμμὲς αὐτὲς οἱ φωτεινὲς φτάνουν κι' ὡς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, τὴ χώρα τῶν μοιρολατρικῶν νοσταλγιῶν χαμένων κόσμων καὶ τῶν ἐπιπολαίων πιθηκισμῶν.

Σὲ σᾶς ἐναπόκειται, ἑλληνίδες γυναῖκες, οἱ φωτεινὲς αὐτὲς γραμμὲς νὰ μὴ σβήσουν, σὲ σᾶς ἐναπόκειται νὰ γίνετε ἐστιάδες τοῦ νέου ἱεροῦ πυρός.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΝΩΤΕΡΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΧΟΛΗ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΝΩΤΕΡΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΧΟΛΗ

ΣΚΟΠΟΣ

Ἡ Σχολή ἔχει σκοπὸ νὰ δώσῃ ἀνώτερη ἱστορικὴ, καλλιτεχνικὴ, φιλοσοφικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ μόρφωση στὶς γυναῖκες, ποὺ θέλουν νὰ κατανοοῦν καὶ νὰ ὑποβοηθοῦν τὶς τάσεις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ πρὸ πάντων τοῦ νεοελληνικοῦ καὶ νὰ μετέχουν συνειδητὰ στὴ σύγχρονη προοδευτικὴ κίνηση. Ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων θὰ εἶναι διετής.

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΤΡΙΕΣ

Στὴν Ἀνωτέρα Γυναικεία Σχολὴ γίνονται δεκτὲς τακτικὲς φοιτήτριες καὶ ἀκροάτριες. Οἱ τακτικὲς φοιτήτριες πρέπει νὰ ἔχουν ἀπολυτήριον Γυμνασίου ἢ δίπλωμα Ἀρσακείου ἢ, ἂν δὲν ἔχουν κανένα πτυχίον ἀντίστοιχῆς μόρφωσης στὸ σπίτι.

Οἱ τακτικὲς φοιτήτριες ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ μαθήματα. Στὸ τέλος τοῦ διετοῦς κύκλου ὅσες τακτικὲς φοιτήτριες θέλουν, ἐξετάζονται γιὰ νὰ πάρουν πτυχίον ἀνωτέρας γυναικείας μορφώσεως.

Οἱ ἀκροάτριες ἀκούουν ἓνα ἢ περισσότερα μαθήματα τῆς ἐκλογῆς των. Δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ δώσουν ἐξετάσεις γιὰ τὸ πτυχίον.

ΔΙΔΑΚΤΡΑ

Οἱ τακτικὲς φοιτήτριες πληρώνουν δίδακτρα γιὰ ὅλα τὰ μαθήματα 100 δραχ. τὸ μῆνα ἢ δραχ. 600 γιὰ ὅλο τὸ ἐπτάμηνο σὲ δύο δόσεις ἀπὸ 350 καὶ 250 δραχ. Ἡ β' δόσις πληρώνεται τὸν Ἰανουάριον.

Γυναῖκες ὑπάλληλοι σὲ δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ ἰδρύματα καθὼς καὶ οἱ μαθήτριες σὲ ἀνώτερες Σχολές πληρώνουν, γιὰ δίδακτρα 40 δραχ. τὸ μῆνα, οἱ δασκάλισσες δραχ. 25 τὸ μῆνα. Οἱ ἀκροάτριες πληρώνουν γιὰ ἓνα μάθημα 150 δραχ. τὸ χρόνο, γιὰ δυὸ μαθήματα 300 δραχ. καὶ γιὰ τρία μαθήματα 400 δραχ. σὲ δυὸ ἴσες δόσεις. Ἡ πρώτη πληρώνεται μαζί με τὴν ἐγγραφή, ἡ β' τὸν Ἰανουάριο. Δύο ἢ περισσότερα μέλη τῆς ἴδιας οἰκογένειας καθὼς καὶ τὰ μέλη τοῦ «Συνδέσμου Ἑλληνίδων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς» καὶ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου ἔχουν ἔκπτωση 30 %.

Φοιτήτριες καὶ ἀκροάτριες πληρώνουν γιὰ τὶς διαλέξεις 1 δραχ.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1921 — 1922

(Μαθήματα τοῦ πρώτου χρόνου)

Α'. ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

1) Εἰσαγωγή στὴν φιλοσοφία

(ὥρες 2).

Δ. ΓΛΗΝΟΣ

2) Ψυχολογία καὶ ἰδιαιτέρως ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ

μὲ ἐφαρμογὲς στὴν ἀγωγή

(ὥρες 2).

Κ. Δ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

3) Ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ

(ὥρες 2).

Σ. ΚΟΥΓΕΛΑΣ

4) Ἀρχαία Ἑλληνικὴ λογοτεχνία

(ὥρες 2).

Μ. ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ

5) Ἱστορία τῆς τέχνης καὶ αἰσθητικῆς

(ὥρα 1).

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Β'. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΣΕΙΡΑ Α

1) Ἡ γυναῖκα στὸ σύγχρονο ἀστικὸ δίκαιο

(4 διαλέξεις).

Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

τ. καθηγητῆς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

2) Στοιχεῖα πολιτικῆς οἰκονομίας

(8 διαλέξεις).

ΚΥΡ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ

τ. ἑκτακτος καθηγητῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.

3) Πολιτειακὴ ἀγωγή

(8 διαλέξεις)

ΑΛ. ΣΒΩΔΟΣ

ὑφηγητῆς τῆς πολιτειολογίας.

ΣΕΙΡΑ Β

1) Οἱ σύγχρονες κοσμολογικὲς θεωρίαι

(διαλέξεις 5).

Δ. ΧΟΝΔΡΟΣ

καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

2) Οἱ σύγχρονες βιολογικὲς θεωρίαι

(5 διαλέξεις).

Σ. ΔΟΝΤΑΣ

καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

3) Ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ὑγιεινὴ τοῦ παιδιοῦ

(διαλέξεις 5).

Α. ΔΟΞΙΑΔΗΣ

ΣΕΙΡΑ Γ

1) Χαρακτηριστικὲς μορφὲς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας

(διαλέξεις 5).

ΙΩ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ**ΘΕΟΔΩΡΙΔΕΙΟ ΒΡΑΒΕΙΟ**

Ὁ κ. Ι. Θεοδωρίδης γιατρός, πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου ἱδρυσεν πεντακοσιόδραχμο βραβεῖο, ποῦ θὰ δίνεται κάθε χρόνο στὴ φοιτήτρια ποὺ θὰ κάμῃ τὴν καλύτερη φροντιστηριακὴ ἐργασία στὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

